

Martin Uranič

**JANKO M. LOZAR
(2015): NIETZSCHE
SKOZI NIHILIZEM.
ZNANSTVENA
ZALOŽBA FILOZOFSE
FAKULTETE, ZBIRKA
RAZPRAVE FF,
LJUBLJANA.**

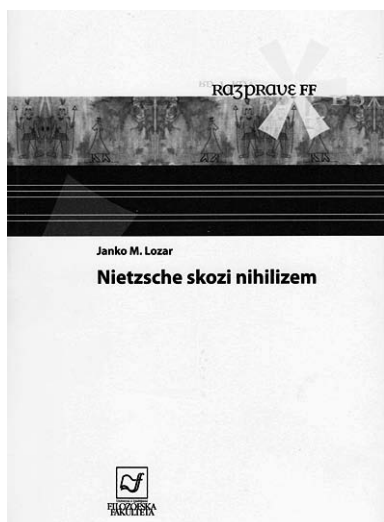
209-211

VOGEL I5

4201 ZG. BESNICA

E-NASLOV: MARTINURANIC@GMAIL.COM

::DIONIZ IN KRIŽANI: VPRAŠANJE ENAČAJA

Lozarjeva že tretja monografija v tem desetletju (*Vedrenje vedrine* (2011), *Fenomenologija razpoloženja* (2012)) z naslovom *Nietzsche skozi nihilizem* pred bralca postavlja dvojje med seboj prepletenih genez. Avtorjevo osebno, saj se pričujoči tekst umešča v genezo mišljenja, ki se na stezah Nietzschejeve in Heideggrove misli izteka v vedrino Lozarjevega filozofskega prvenca *Vedrenje vedrine*, ter genezo nihilizma, začeni z antiko pa vse semkaj do položaja modernega človeka, usodno ukalupljenega v zgodovino evropske metafizike.

Že v samem uvodu nas avtor uvede v temeljno dilemo, ki je tako rekoč vodilo celotnega filozofskega podjetja pričujoče monografije: “ali je Nietzsche nihilist *par excellence* ali pa je nihilizem uspel premagati.” (5). Še drugače, je Nietzschejev Dioniz dovršeni metafizik in s tem po Heideggru že tudi

dovršeni nihilist ali pa Nietzsche s tem, ko preko Zarasture pastirju zaukaže odgrizniti kačjo glavo, že kaže ven iz nihilističnega ničanja v ontološko sprevidenje ničā kot ničā. Pot do odgovora se zareže skozi vse bolj razpirajočo (ali pa utesnjujočo; odvisno od življenjskega razpoloženja in nazorov bralke oziroma bralca) sotesko treh poglavij: *Nietzschejev nihilizem*, *Heideggrov nihilizem* in *Nazaj k Zarasturi*.

V prvem poglavju nas avtor prepričljivo seznanja z mišljenjem predničejanskega nihilizma, kakor ga je razumel ameriški filozof Gillespie v svoji monografiji *Nihilism before Nietzsche* (*Nihilizem pred Nietzschejem*). *Via moderna* nihilizma tako vodi od Ockhamove postavitve nominalističnega boga Varljivca, ki prekine s srednjeveškim božanstvom *potentia ordinata*, preko Descartesovega skritega voluntarizma *cogito ergo sum*, Humovega skepticizma, Kantovega transcendentalizma do Fichtejeve skorajda skrajno voluntaristične *absolutne samopostavitve biti*, s katero metafizični človek razkrinka svoje hrepenenje po prevladi tako nad *ne-jazom* kot tudi *končnim empiričnim jazom*. Posledica novoveške prebuditve subjektivistične volje naposled kulminira v Nietzschejevo dekadentno oznanjenje smrti metafizičnega Boga in obenem že pomeni dovršitev nihilizma v razkrinkanju volje kot *volje do moči*. Medtem ko na tem mestu Gillespie potegne črto, označi Nietzscheja za nihilista *par excellence* in zariše enačaj Dioniz = Križani, Lozar pronicljivo (na ramenih Heideggro in Urbančiča) potegne črto *pred* Gillespijevo *via moderna* in s pomočjo Nietzschejeve zgodbe “Kako je ‘resnični svet’ nazadnje postal bajka?” v nadaljevanju zareže globlje v izvor in zgodovino nihilizma.

Drugo poglavje razgrne Heideggrovo soočenje z nihilizmom oziroma z metafiziko, kolikor ta oboje enači. Zanj je namreč nihilizem “tisti zgodovinski potek, s katerim ‘nadčutno’ v svojem gospodstvu razpada in postaja nično, tako da bivajoče samo zgubi svojo vrednost in svoj smisel” (Heidegger 1971: 31). Lozar nas tako preko Heideggro vpelje v sam začetek nihilizma, na mesto, kjer se med zidovi Platonove votline dogodi *zaokret bistva resnice*, *idéa* zavladava nad *ἀλήθεια* in posledično “sproži zgodovinski tek metafizike kot onto-teo-logije.”

(69). Kolikor je torej z metafiziko nastopil nihilizem, v katerem je *sama bit ničeva*, se njen konec kot izčrpanje njene *bistvene možnosti* nakazuje pri Nietzscheju, čigar filozofski misli Heidegger očita slepoto pred postavko *ontološke difference*, tako da bivajoče še vedno misli v vzajemnosti *esse essentia* (volja do moči) in *esse existentia* (večno vračanje enakega).

Če v drugem delu knjige enačaj Dioniz = Križani ob Heideggrovem uvidu še dokaj trdno ostaja na svojem mestu, le da se pričetek nihilizma premakne od Ockhama k Platonu, pa tretje poglavje *Nazaj k Zaratustri* enačaj zamaje in ga prične postopoma prevračati v svojo lastno negacijo. Heideggrova razpoka, v kateri zeva zev nepremišljene *dekadence*, Lozarju razpre Nietzschejevo enigmo Dioniza, ki je na sledi dekadence ne kot vzroka, temveč *notranje logike* nihilizma, in že nakazuje možnost izhoda, saj, “[k]olikor je Dioniz res imel vpogled v bistvo nihilizma (in novoveškega Križanega), je s tem *eo ipso* moral biti nad tem, je moral kazati ven.” (89). Prav dekadence je tisto razpoloženje grškega človeka, ki je gnala v *umnost za vsako ceno*, da bi ubežal svojim dekadentnim nagonom. Pričetek bajke o ‘resničnem svetu’ tako sega v samo antiko, ki se v teku zgodovine razrašča v tisto vse bolj zavratno nejevoljo volje, *duha teže*, pod okriljem katerega je človek v imenu kreposti pripravljen metafizični logiki prezence izročiti vse nagonsko in čutno, ob tem pa taisti človek v sebi vseskozi zadržuje nejevoljnost nad časom in njegovim je bilo. Če je torej metafizika mislila “bit kot vselej in absolutno drugačno od reke nastajanja, neodvisno od časa” (101), bit bivajočega, ki naj zagotavlja večnost časa, in pri tem zdrsnila v neizogibno nihilistično ničenje, pa Nietzsche na drugi strani s svojim *večnim vračanjem enakega*, razkrivajoč ustvarjalno voljo kot voljo do moči, že utegne kazati ven iz metafizičnega pesimizma in bi utegnil močnega človeka že usmerjati na pot zvedritve v *čezčloveško vedrino*. V zadnjem poglavju je tako nedvomno zavezujoča Lozarjeva interpretacija Nietzschejeve prisposobe “O prikazni in uganki”. V njej Zaratustra človeka metafizike postavi pred ogledalo svoje lastne resnični svet ustvarjajoče nejevoljne volje, kjer naj se ta zagleda v izpostavljenosti večnemu vračanju enakega, “zato, da bi v njem prvič zares prepoznal samega sebe in da bi lahko odgriznil glavo kači – resnici večnega prerajanja, da bi svojo voljo sprostil nejevolje, in da bi začutil nujo stvarjenja *novih svetov in smislov*.” (122–23). Tako se ob koncu monografije znajdemo pred razrahljanim enačajem med Dionizom in Križanim novoveškega nihilizma. Vsekakor pa je “[b]olj pomembno od vprašanja, ali je v Nietzscheju mogoče najti kar koli nemetafizičnega, [...] vprašanje, ali smo danes pripravljeni na tisto dionizično in tragično, ki se neslišano oglašča iz Nietzschejeve besede, da nas pretrese v drobju in nas prebudi za slastno praigro življenja.” (123).

Potegnimo črto. Lozarjeva monografija *Nietzsche skozi nihilizem* je vsekakor dobrodošla filozofska novost na slovenskih knjižnih policah, ki prinaša prodorno razgrnitev zgodovine nihilizma skozi četverno prizmo Gillespie/Heidegger/Urbančič/Nietzsche in v branje zaradi svoje preglednosti ter enigmatične zastavitve dileme “*nič ali ničenje?*” nagovarja tako začetnike v mišljenju nihilizma kot tudi tiste, katerih misel že dlje časa prebiva na vrhovih gore Nihilizem.

